

Državopravne stvari.

Kaj in kake so ogersko-hrvaške županije.

1. Pristop.

Nova vlada, kakor vidimo, misli med občinskimi in deželnimi zborovi napraviti še eno vrsto odbora, ktero bi najraje krstil županijski zbor, celi kraj pa županije. Vemo, da je cesar Jožef zemlje razdelil na kresije, toda to je bila bolj absolutistična, akoravno po namenu prav dobra naprava; razloček je le ta, da so takrat kresijske in kantonske gosposke same izdelovale to, kar menda sedanja vlada misli razdeliti med gosposko in županijske narodove odbore. Toda o tem bo morebiti kdo drugi bolj natanko povedal našemu narodu, kar je treba, meni pa je tukaj namen pokazati bravcem „Novic“, da ta reč, kakor jo misli napraviti vlada, na Ogerskem in Hrvaškem ni kaj novega; tega res ne vem, da vlada hoče ravno to in tako, al toliko pa vem, da jej je celó enaka, ter da si bodo deželni zbori sami lahko kaj napravili, kar ni preveč različno od hrvaških in ogerskih županij.

Županije (varmedje, komitati), kakor jih še sedaj vidimo na Hrvaškem in Ogerskem, razvile so se iz prave stare naprave; to se vé, da sčasoma ne pa naenkrat. Sedaj je že čez 800 let, kar je predstojnik županije v bojih bil vojvoda, zraven je pa okoli leta 1100. po Kristusovem rojstvu od kraljev dobil neka druga opravila, posebno pa, da se okoli njega na leto po dvakrat zberejo možje, da sodijo tožnikom, in da za tem eno in drugo stran prisilijo na izpeljavo odsode. Zato nas uči povestnica, da so se pri starih Hrvatih in Srbih veliki župani tudi zvali „judices“ to je, sodniki. — In če se nekaj obrnemo na naše slovenske kraje, dobro še pomnim, kako se štajarski Slovenci vsaj v moji domovini trdo drže imena župan; ker župan jim je zmiraj v narodni navadi le uni, ktere ga si narod drži za sodnika v manjih, rekel bi, v domačih tožbah; „rihtar“ pa, ki ga je vsaj do 1848. leta postavljala gosposka, ni drugo kot le politiška oseba, ker je, postavimo, gledal na raboto, nosil zapovedi od gosposke itd.

2. Županijski odbor za občne snide (skupščine).

V srednjem veku, kateri je na Ogerskem in Hrvaškem, kar se tiče ustava ali konstitucije, nehal še le 1848. leta, kmetje in drugi prosti ljudje niso imeli pravice, da se zastopajo pred sodnijo; pa tudi v politiških zadevah niso imeli pravice govoriti. To pravico so imeli le visoki duhovni (prelati) in aristokracija ali plemenitaši (žlahta). Ti so se do rečenega časa vsako leto večkrat, kakor je bila potreba, iz cele županije na glas velikega župana shajali na razgovore in sklepe o predmetih, ktere bom pozneje naznamnjaj.

Odkar je pa 1848. leta plemstvo izgubilo neke prevelike prednosti pred drugim ljudstvom, ni mogoče, da bi se vseh narod shajal v te snide, ter se morajo, kakor v občinski in deželni zbor, po narodu izbirati županijski zastopniki ali poslanci, dokler neke osebe smejo tudi prihajati za same sebe, tedaj neizbrane.

Važno je znati, kdor sedaj sme prihajati, razpravljat prašanja in tudi glasovat v teh snidih, al kakor se jim pravi na Hrvaškem, v skupščinah.

To pravico imajo:

1. a) Vsako slobodno mesto (Zagreb, Varaždin itd.), ki tedaj ima posebni svoj magistrat, pošilja dva poslance; ravno tako b) slobodni kanton turopoljski, c) vsaka občina (srenja), in d) vsaki duhovni kapitel.

2. Po enega poslanca pošiljajo slobodni trgi, juriščka akademija v Zagrebu, in kloštri grško-iztočne vere.

3. Za sebe sme prihajati: a) kdor zunaj slobodnih mest in slobodnega kantona turopoljskega ima zemljišče ali pa hišo, ki na leto plača najmanj 50 gold. izravne štibre (direkte Steuer) brez dosekov ali dodatkov; v reški županii pa, kdor plača vsaj 15 gold. take štibre. b) Nadškof, vsi škofje, opati, korarji, arhimandriti (visoki duhovniki grško-iztočne vere), če stanujejo v županii in plačajo 15 gold. gruntovne štibre ali pa od dohodkov; župnik (fajmošter), pastor, izprašani in stalno nameščeni rabin, ki plačajo 5 gld. rečene štibre, tudi kakor vsi brez dodatkov; v reški županii, kdor od teh plača dva gold. take štibre. c) Kraljevski uradniki ali činovniki (to je uni, ktere naimenujejo le ustavne domače oblasti, kakor namestništvo, dvorska kancelarija, ne pa na pr. finančne ali vojaške oblasti), advokati, dohtarji pravice in medicine, zemljomeri in kapitani s patentom, ako imajo svojo ladijo, vsi ti, če plačajo brez dodatkov 20 gld. v Zagrebu in na Reki prebivajoči, v drugih mestih 15 gold., na vaséh pa 10 gold. Županijski uradniki uživajo to pravico že po sami službi. d) Fabrikanti, trgovci, brodarji imajoči svoje ladije, ki v županii stanujejo in od svojega delovanja plačujejo 40 goldinarjev.

Kdor hoče delovati v teh skupčinah, ne sme pošiljati koga drugega, ampak ima priti sam. Da se to lože presodi, naj stoji tukaj pregled oseb, koliko jih ima pravico prihajati v velike skupščine zagrebačke županije: 123 bogatejih posestnikov, 125 duhovnov, 39 advokatov, 36 kralj. činovnikov, 12 trgovcev, 59 županijskih činovnikov, 354 zastopnikov občinskih.

3. Kako velike so hrvaško-slavonske županije?

Že od začetka niso bile županije enako velike, naj bo ti različnosti vzrok kakoršen koli; vsaj tudi zemlje niso enako velike. Kar

ali pa gosposko in ne vem koga še več. Ravno taka je v mestih, in tedaj še bolj tudi v županijah. Jaz sem v sebi prepričan, da je bolje, če je županija precej velika, ter da le škodi, če je premala; vendar pa se pri tem mora tudi gledati na to, kaka je naloga županij, to je, ali je samo za to, da si jarke trebi in ceste dela, ali pa tudi sega v celo policajno, v nekaj bolj obsežno delovanje politično in morebiti tudi v to, kako se razdeljujejo in pobirajo davki.

Zato pregledajmo, kakošna opravila da imajo županije po ogerskem in hrvaškem ustavu.

(Konec prihodnjič.)

Národno-gospodarske stvari.

Beseda o preseljevanji v ptuje dežele.

Iz Gorenskega.

(Dalje.)

Zdaj pa je tudi treba, da spregovorimo nekoliko besedi o tisti zemlji, ki jo tukaj priporočamo svojim rojakom.

Najpred moramo opomniti, da mi menimo severne kraje Kavkaza v stavropoljski gubernii in polabski dolini poleg rek Kubana in Labe. Ta izvira v kavkaških gorah in se izteka v Kuban, Kuban pa se izteka v črno morje. Naš popis kavkazskih krajev bo obsegal samo tiste kraje, ki jih je našim izseljencem poznati treba.

Kavkaz, kakor smo že omenili, stoji med črnim in hvalinskim morjem in je večidel eden najrodovitnejših krajev Evrope. Ob Kubanu in Labi divje rastejo nekatera naša žita, še vinska trta se divja ovija po vjazi (brestih). Posebno lepe in dobre se prideluje svila (žida), pavola, tobak, vino*), pšenica, rajž, proso, ječmen, turšica in žefran, se ve da po dolinah. Divje čbele pa napravljajo veliko najžlahnejšega medu, ki slovi notri do Carigrada. To priča, da niso laž čarobne reči, ki se pripovedujejo o logih in livadah polabskih dolin — o travnikih, ki jih je do zdaj še malokdo kosil, kosila je dozdej tu le bolj kosa, ki je narobe ostra — kajti Črkesi so živeli le bolj po gorah in večidel le od živinoreje in lahko je to bilo, ker ugodno je vse za to, da se tu redi posebno goveja, ovčja in konjska živina. Kar se pa drevja tiče, rastejo oreh, lipa, hrast in v gorah smreka neki tako lepo, da posebno hrasti nikjer ne tako. Tudi se nahajajo divje jablane, divje hruške in divje breskve. Tu visoke goré v nebo kipé in globoke vodé izvirajo izpod njih, in se stekajo: ene v črno, ene v hvalinsko morje. Te goré so najviše v vsej Evropi. Glava vsem pa je tista, ki ji Rusi senčja gora, Abhazi gora zveličanja, Črkesi pa kralj duhov pravijo. Ta gora je dvakrat tako visoka ko naš Triglav. Za njo pride Krestovaja gora — tako ji pravijo Rusi, po slovenski bi se ji reklo Križna gora — dvakrat tako visoka, ko naš Grintovec.***) Te goré pokrivata vedno led in sneg; po dolinah pa le malo snega pade. V teh gorah se smreka nahaja do 7400 čevljev, na Kranjskem le do 6000 visočine. — Stavropoljska gubernija meri 1962, Srbija 800, Kranjska 181 štirjaških milj; v stavropoljski gubernii dozdej živelo je 275 duš na štirjaški (kvadrat) milji, v Srbii pa se jih šteje 1500, na Kranjskem 2500 na štirjaško miljo, tedaj je v stavropoljski gubernii 6krat toliko zemlje prazne, ko na Srbskem. Kar se tiče pa polabskih in drugih dolin,

kjer so zdaj Črkesi stanovali, pa so menda do malega čisto prazne.

Goré v Kavkazu so polne zverine, vodé polne rib, doline polne ptic in male divjačine.

Bolj natanko naj nam bode dovoljeno omeniti tu še lesnine in sicer hrasta in smreke; kajti oba se pri morji — recimo Krču — jako lahko in dobro prodasta; samo treba je, da se dopeljeta tje, kar pa dozdej iz polabskih dolin zbog vednih krvavih bojov ni moglo zgoditi se; zgodilo pa bi se zdaj prav lahko po flosih ali gonkah (tudi Rusi pravijo flosu gonka; flosati: lies po vodi gonit; lies plavit — vse, kakor po savinski dolini) s kterimi bi se šlo po Labi v Kuban in od tod v črno morje. Kdo pa zná bolj les iz planine spravljati, po vodi hlode ali platenice plaviti in na deske rezati (žagi Rus pravi pila, žagarju pilšček) — ko Kranjci in Savinci? in kdo bolj po flosih ali gonkah v daljne kraje vozi les in zlasti deske, ko naši Savinci? Kdo po celi Avstrii zná pozimi tako umetno hrast obrezovati in za grajenje bark pripravljati, ko Kranjci? — zato pa se jih vidi vsako jesen na stotine potovati na Hrvaško in Ogersko, da tu hraste sekajo in obrezavajo. Kdo si bolj zna v gozdu najlepšo smreko izbrati in jo za rešeta porabiti, ko Ribničan? (Tudi Rusi pravijo, kakor mi, sito, rešeto). Lesá pa se ob kraji črnega morja za ladije dosti porabi; kajti treba ga je za ruske vojne in tudi za trgovske ladije. In čudno bi bilo, da bi ga nekoliko rabili ravno tisti rojaki, kakor če se v Trst prodá: Lušinci, Dalmatinci, Kotorani, Rečani in Bakrani, ki so po pristanih črnega morja brodarski tesači (po ruski plotniki). Ako greš na Reko, v Bakar, Lušin in Kotor, boš našel dosti rodovin, kterih polovica živí v Odesi, Krču, Berdjansku, Azovu ali Taganrogu. Iz Trsta, Reke in Lušina gré čez leto in dan stotine velikih ladij praznih v Odeso, Krč, Brdjansk, Azov in Taganrog, ki tam pšenico za Trst, Reko, Laško, Francozko in Angležko nak

Državopravne stvari.

Kaj in kake so ogersko-hrvaške županije.

(Dalje.)

4. Skupščine in njih delovanje.

Po starem ustavu obdržavate se dve vrsti skupščin; za važneje večje reči so velike, za manje ali pa sèm ter tje silne reči male skupščine.

1. Vélíke skupščine so vsakega leta po potrebah nekolikokrat, in vélíki župan v ta namen ima poklicati vse osebe, ktere so omenjene bile v 2. odstavku dodavši poklicu važneje predmete, o kterih se bo govorilo. Seje trajajo toliko dni, kolikor treba, da se opravi vse važneje reči. Udje, kteri zastopajo sami sebe, ne dobivajo nobenega odškodovanja za potne stroške itd.; kteri pa zastopajo občine ali druge zavode, dobivajo nekaj stalnega na dan.

Kar se tiče delovanja in delokroga vélíke skupščine, mora se reči, da je kaj obsežno in važno.

a) V zakonodavnem oziru napravljajo si sami pravila, ki veljajo za obseg županije tako, da ne protivijo deželnim postavam. Tako jim je na skrbi zidanje cerkev, cest, bolnišnic, naprav na vodi, kako bi se pomagalo domačim fabrikam, kmetijstvu, zidanju učilnic; dalnje brige o učilnicah pa niso imeli nikdar, menda zato, ker aristokracii nikdar ni bilo mar za šole prostih ljudi ali pa tudi zato, ker cerkev šol ni dala iz svojih rok. V njihovih rokah je tarifa za meso in drugi živež.

b) V vélíkih skupščinah se morajo oglaševati vsi novi zakoni in vse postave od viših oblastnij prihajajoče; brez tega ne vežejo nikoga v županii; in ko bi se skupščinarjem zdelo, da kak zakon ali pa kaka zapoved ni ustavna, ampak od viših oblasti napravljena proti duhu postav, ki jih izdeluje le deželni zbor skupaj z vladarjem, imajo pravico, da to svojo misel v prošnji koj razodenejo samemu vladarju (toda po viših oblastih), in če hočejo, o tem se pritožijo v prihodnjem deželnem zboru. Pri tej kakor tudi pri drugih priložnostih dopisujejo si vse županije med seboj, ter ena prosi druge, naj tudi podpira njeno reč; taki županijski dopisi se javno berejo in prevdarjajo. V teh skupščinah vsako tretje leto izbirajo zopet vse svoje činovnike razun velikega župana. — Dalje so do 1848. leta pri tej priložnosti izbirali poslance za deželni zbor; sedaj tudi županije djansko pomagajo, ker njihovi uradniki, to je, vélíki sodci imenujejo komisije za obdržavanje reda pri izbiranju. — V vélíkih skupščinah so popred delili med (prosti) narod splošne in posebne davke; sedaj tega ni več na Ogerskem pa tudi na Hrvaškem ne, ampak to gré od ministra financije po posebnih oblastih, ravno kakor na Kranjskem, Štajarskem itd.

c) Kar se tiče sodnije in drugih takih reči, morale so se vse intabulacije in prenotacije javno v skupščini oskrbljevati, in to se je popred razglasilo, če bi kdo kaj imel proti temu; odločevali so privatne tožbe, če ni ravno bilo za sodnijo samo; ker za to kakor tudi za kriminalne reči bili so, kakor bom razlagal pozneje, postavljeni posebni županijski sodniki. Sedaj, od 1848. leta, teh opravil nimajo več županije.

d) V policijskih ali redarstvenih zadevah pazijo skupščine na mline in na vode z obzirom na mline, na gozde, mostove, ceste; dalje da se ne bi dogodil kakošen nemir, da so vage in mere pravične, pazijo na berače in potepuhe. O vseh teh politiških zadevah sklepa se v vélíkih skupščinah; velíki sodci pa te sklepe izpeljujejo kakor županijski komisarji, ter so za to odgovorni skupščini.

Konečno vélíke skupščine imajo skrb in tudi pre-

jemajo tožbe, ako županijski vradniki ne bi izpolnjevali svojih dolžnosti.

2. Male skupščine vodi podžupan, če se o kaki važni reči ima koj odločiti v skupščini, ali pa če se je nabralo manj važnih reči, pa vendar ni vredno sèm ter tje tako dalječ zvati skupščinarje v veliko skupščino; zato se pozovejo le uni, kteri so v samem glavnem mestu županije, ali pa celó blizo. Vendar se mora vse, kar se tukaj sklene, v prvi vélíki skupščini predložiti, ter bi se poprejšnji sklep male skupščine tudi lahko zavrgel. — Pravi njihov delokrog je nadgledovanje manjih mestnih zadev, kteri v veliko politiko ne spadajo.

Sklepi ene in druge vrste skupščin predložé se višim oblastnijam v pregled. (Kon. prih.)

Národno-gospodarske stvari.

Beseda o preseljevanji v ptuje dežele.

Iz Gorenskega.

(Dalje.)

Omenili smo že, da razun pridelkov zemeljskih in razun živinoreje bi tudi kupčija, ali bolje reči, obrtnija z lesom temu in unemu kruha dala in to iz štirih vzrokov: da kraji, ki jih našim izseljencem nasvetujemo, imajo dosti za kupčijo najprilicnejšega lesa, in da kraji ob morji tacega lesa dosti potrebujejo; Slovenci pa da znajo les ne samo pripravljati za trgovino, temuč ga tudi po vodi z malimi stroški odpravljati.

Govoré o trgovini pa moramo še ene jako imenitne točke omeniti. Znano je, da se na Slovenskem, in sicer na kranjskem Gorenskem in

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrileta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrileta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v redo 27. decembra 1865. ~

Národno-gospodarske stvari.**Beseda o preseljevanji v ptuje dežele.**

Iz Gorenskega.

(Dalje in konec.)

V polabski dolini bi naši rojaki imeli za soseda Kozaka silnega, pa pobožnega in gostoljubnega vojščaka na eni strani, in morebiti Bulgara, marljivega in umnega kmetovavca na drugi. Kako pobožen je Kozak in kako tudi katoliško véro spoštuje, nam priča sledeča dogodba — dogodba znana po širokem svetu. V prežalostnem zadnjem poljskem puntu našli so Kozaki pri ubitem puntarju poljskem drago svetinjo z božjo podobo — in kaj so storili z njo? — Poslali so jo katoliški materi božji v Čenstohov v dar! Čenstohov je najprva božja pot na Poljskem. Od Bulgarjev pa bi se naši rojaki veliko koristnega v poljodelstvu in vrtnarstvu lahko naučili; kajti ni ga vrtnarja na svetu, da bi bil kos Bulgarju, ni ga, da bi znal umetno kakor Bulgar vodo iz daleka na svoja zemljišča napeljevati — tako umetno, da se je temu čuditi. Kar Bulgar zemlje obdeluje, mora vodo nanjo napeljano imeti, če še tako od daleč. Tudi Bulgar je pobožen, veselega srca in rad pesmi prepeva in kolo pleše, kadar je brez dela. Vse to zapaziš povsod, kjerkoli so Bulgari naseljeni: v Besarabii, na Rumunskem in kakor so „Novice“ ne davno povedale, tudi na Srbskem. Posebno pa slovi bulgarska naselbina v Bolgradu na Besarabskem pri Donavi. Pa utegne kdo reči: Nikar nam na Rusko hoditi ne svetujte; ruska vlada ne drži, kar obljubi, in veliko taci, ki so se zadnja leta na Rusko preselili, se je zopet v svojo domovino vrnilo; vrnilo se je veliko Bulgarjev spet na Bulgarsko, Čehov na Česko in Nemcev na Nemško. Kar se Bulgarjev tiče, dozdej prave zvedeti nismo mogli, kakor tudi ne vemo, ali je resnica ali ne, kar zapadni časopisi ravno zdaj v dopisih iz Carigrada pripovedujejo, da se je namreč veliko tisoč v Srbijo preseljenih Bosnjakov letos v Bosnijo zopet povrnilo. Kar pa se tiče Čehov in Nemcev, radi verujemo, kar časniki pravijo. Čehi in Nemci niso šli na Rusko, da bi se ondi v tem smislu naselili, kakor imamo Bulgare in Slovence v mislih. Šli so le za delavce na grajščine ruskih dvorjanikov (plemičev). Znano je, da je car Aleksander Nikolajevič ruske kmete robstva rešil in jih osvobodil. Nekteri ruski dvorjaniki, dozdej navajeni delavcev brez plače, niso hotli privoliti v to, kar so kmetje za delo tirjali; najeli so tedaj rajši delavcev iz tujih krajev; posebno pa iz Českega in Nemškega; obljubili so revežem mnogo, pa dali jim menda čisto malo.

Kar na vrat na nos bi mi ne svetvali nikomu, da bi se preselil, naj si bode v Srbijo ali v Rusijo; ampak kakor smo že rekli, vstanovi naj se v Ljubljani društvo

z nalogo že omenjeno in razglasi po Slovenskem, da naj se oglasi pri njem vsak, kdor je volje v Kavkaz preseliti se. Kadar bi jih dosti bilo vpisanih, onda naj bi društvo izbralo 3 poštene in previdne može, da bi šli — z dovoljenjem ruske vladc se ve da — tistih krajev ogledat, ktere bi imenovana vlada izseljencem podeliti hotla. Stroški takega ogleda se dajo prevdariti po tem, kar smo o stroških popotovanja s parobrodom po Savi in Donavi omenili. Tako mislimo, bi se marsikteri napčnosti v okom prišlo, in izseljenci bi naprej vedeli, v kakošne kraje da pridejo. Ako pa so naši prosti ljudje sami sebi pripuščeni in bi se posamno brez takih priprav, kakoršne mi tukaj nasvetujemo, v ptuje kraje podali, se more marsikteremu pripetiti, da kesal se bode, da je tako nepremišljeno svoji domovini slovó dal.

Mnogo bi se dalo o tej stvari še povedati, pa mislimo, naj bode za zdaj zadosti; saj nismo s tem družega hotli doseči, kakor razjasniti stvar, ki se nam zdi važna za naše uboge rojake in za našo domovino sploh.

Državopravne stvari.**Kaj in kake so ogersko-hrvaške županije.**

(Konec.)

5. Županijski činovniki.

Ker je veliko opravil in so županije velike, morajo tudi imeti veliko činovnikov (uradnikov) in to plačanih; več jih je v županijah, ki so ali večje ali pa imajo več prebivavcev.

Popred sem že rekel, da vse te svoje činovnike skupščinarji vsako tretje leto na novo zbirajo (volijo), kakor pri nas volijo župane. Tedaj vse te službe niso stalne, ampak le na tri leta; samo vélikega župana kralj, kakor Hrvatje in Madžari službeno pravijo cesarju, imenujejo za več časa, to je, za čas življenja, ako se pred ne spremené politiške okolnosti.

Véliki župan sme po starih zakonih biti le, kdor je domač, ter ima v obsegu županije kako grajščino ali kaj takega nepremikljivega. On je oseba, po kateri je vlada v zvezi s činovniki županijskimi;

in kričanja, ter nerednike ostro kaznovati. Oni imajo paziti, da posebno činovniki izpeljujejo na tanko, kar se sklone v skupščinah, ter namestništvu predlagajo akte ali pisma; dalje nadgledujejo gozde, voze ali ječe, ceste in kar se drugega zida, vage in mere; skrbé za sirote in popotujoče vojnike, ter da se davki razdelevajo po pravici, za razvitek trgovine, kmetijstva itd.; gledajo, da se napravijo hiše za prave siromake, potepuhe pa tirajo v domačijo; da se pri davkih nobenemu ne godi krivica; poslednjič imajo zmiraj ljudstvu davati dober izgled treznosti.

Pod njim stojita dva podžupana, ki ga zastopata v vsem, kadar njega ravno ni domá; samo v vélikih skupščinah ne smeta ga zastopati, ker teh brez njega biti ne more. — Večidel je eden za politiške, drugi za sodniške zadeve.

Večidel sta v županii dva vélika sodnika (véliki sudci), vsak ima poseben oddelek županije, da tam stanuje in sodi o imetku in življenji in smrti in kakor je bilo že omenjeno, kot komisar izpeljuje sklepe vélike skupščine. Njima pomaga nekaj neplačanih prisednikov.

Bilježniki, ki so za sestavljanje in odpravljanje vsakovrstnih službenih pisem, to je, činovniki za denarstvo itd.

Kar se tiče plače činovnikov zagrebske županije, ima véliki župan 6000 gold., prvi podžupan 1500 (+ 400 pavšala za potovanje itd.), drugi podžupan 1200 (+ 200 gold.); véliki bilježnik 1200; prvi podbilježnik 800, drugi podbilježnik 700; blagajnik (denarničar) 1000; županijski advokat 700; računar 700; arhivar 700; pisarji po 400; županijski zdravnik 700. — Po kantonih véliki sudci 900 (+ 250); kantonski sudci 800; pristavi 500 (+ 150); ranarniki 400 (+ 80); povereniki (komisarji) za predprege in varnost 400 gld.

Vendar sedaj sodniške reči niso vse v njihovih rokah, ker res je, da to bolje oskrbljujejo sodniki, katerim je služba stalna, in katerim ni treba zmiraj gledati le na to, da se ne bi zamerili prihodnjim svojim volivcem. Tudi denarnih reči sedaj nimajo županije v rokah, ampak v tej zadevi je tako, kakor pri nas po Slovenskem itd.

To so tedaj hrvaške in ogerske županije. Ni človeške reči, da bi bila čisto zlato; tedaj imajo tudi županije svoje slabosti. Tako, bi rekel, da se županijski činovniki ne držé tako ostro vseh pojedinih vladinih nalog kakor državni; al ravno tako deželni činovniki lahko zabredejo v absolutizem. — Meni pa bo srce igralo veselja, če s temi vrsticami kaj pripomorem, da se je sèm ter tje kaj teh starodavnih dobrih naprav prijelo enega ali drugega bravca „Novic.“ J. Mc.

Slovensko slovstvo.

* *Jesenkova zemljepisna začetnica in pretres poslednjega pretresa v 49. listu „Novic.“* (Konec.) — Jesenkovo otočnato morje (Inselmeer, Archipelagus) popravlja Cigale z „otočiščem.“ Res lepa beseda, ako bi nas preveč ne motila poleg druge: otočje (Inselgruppe). Kako pomotljiva je beseda, vsak še bolje vidi, ako v začetnici pred „otočnatim morjem“ bere: „Če se otočje otočja drži, je kličemo vkup arhipel.“ Vsak bi rekel, pišimo raji za arhipel Cigaletovo otočišče. Pa dvomnostin nenatanjčnost bi vendar ne bila odstranjena. Iz tega se vidi, da je dostikrat kak izraz sam za se prav dober in lepoglasen, ako pa človek na vse različne druge izraze misli in stvari med seboj primerja, pa mu nikakor ne služi.

Ali Jes. pojem, pojema ali Cig. hrv. pojem, pojma, ne vem. Pri nas govorimo najem, najema.

Ali bo tok ali tek obveljal, se tudi ne dá določiti. Vem pa, da on, ki Humboltove (*Kosm. I. Examen critiq. d. Ch. III.*) Rennallove *Investigations of Curensts*, Maurytove (*The physic. Geog. of the Sea*) Irmingerjeve in drugih preiskav o potakanji vesoljnega morja natanko pozná, ne bo nikakor besede tok le morju lastil. Humbolt in drugi so le ono potakanje primerjaje z rekami tok morja imenovali.

Ali „Quellenbezirksgebiet“ Jes. obvirje ali pa Cig. virje natanjčnejše zaznamuje, naj sodijo drugi. Obvirje se meni bolje zdi; k temu ali namesti tega bi pa jaz stavil še povirje. Nikakor pa ne more obveljati drugi Cigal. izraz: vrhovina, ker vsakemu izvedencu vrhovina le pomenja tuji „Oberland“, kterege del je moje povirje. Sploh je vrhovina ravno tako občni izraz kot nemški „Oberland.“

„Mündung“ Jes. ima ustje, izliv; iztok pa za izlivom oklepa (). Slovenci vsi poznamo iztekati, iztakati se in tudi iztok. Zakaj bi tega občno znane, lepoglasnega izraza (iztok) zaradi drugih Slovanov ne rabili? Vem, da je začetničar dobro premišljeval, ker jer iztok oklenil.

Cigale se obotavlja nad „poprečno posego“; tega izraza ne nahajamo nikjer v začetnici, ampak le (str. 35) „poprečno dolgost ali posego.“ Začetničar tedaj ne veže poprečne s posego, kar tudi kazalo na strani 57 nedvomljivo kaže. Zakaj bi izraz poprečna dolgost ali posega za „direkter Abstand“ ne bil dober, kritik ne pové. Mislim, da beseda posega že sama na sebi reko posega od vira do ustja. Kmetje je res še ne poznajo, brez